



Foto: Milovan Milenković

Najbolje čuvana porodična tajna

Koja bi se penzionerka, koja živi u stanu sa sinom jedincem, snajom i troje njihove dece i na koju se vodi ta imovina stečena u zajednici sa pokojnim mužem, usudila da se požali na svog sina zbog zlostavljanja

Zlostavljanje starijih osoba dešava se češće nego što mislimo i o tome se ne govori, ako izuzmemo slučajeve fizičkog i seksualnog zlostavljanja starijih žena za koje čujemo u medijima, i organizovanih grupa koje pljačkaju starije osobe, čime se bavi policija. Najrasprostranjeniji oblici nasilja nad starim licima u Srbiji su nebriga i ekonomsko zlostavljanje.

Poverenica za zaštitu ravnopravnosti Brankica Janković izjavila je povodom Međunarodnog dana borbe protiv nasilja nad starijima da starije osobe spadaju u jednu od najčešće diskriminiranih grupa građana, percipiraju se kao neproduktivne i kao takve predstavljaju teret za okolinu (npr. "ceo život su proveli bezbrižno u komunističkom režimu i sad krckaju penzije koje su veće od naših plata", prim. aut.). Poverenica je potvrdila da je u našoj zemlji veoma zastupljeno upravo

finansijsko zlostavljanje – zloupotreba penzija i moguće imovine starih lica. A stari o tome ne pričaju, sramota ih je.

Koja bi se penzionerka, koja živi u stanu sa sinom jedincem, snajom i troje njihove dece, a na koju se vodi ta imovina stečena u zajednici sa pokojnim mužem, usudila da se požali na svog sina zbog zlostavljanja? Ona ima svoju sobu u stanu, mali rešo za kuvanje i frižider (odvojeno kuvaju ona i snaja), ali nema svoje kupatilo. Zapuštena je, neokupana jer ne stiže na red za kupanje, i povremeno je demantna. Kaže da su joj unuci ušli u sobu i uzeli njen nakit, a da joj je sin tražio 50 evra da bi "otkupio" njen nakit od unuka. Stalno je gladna i posećuje prijateljice u vreme ručka. Njoj se u to vreme pridružuje druga penzionerka koja nema "svoj dinar" jer pastorka u potpunosti raspolaze njenom penzijom. Živi u sobičku bez telefona i televizora, pastorka joj donosi

ručak, ali ne i voće.

Poslednjih godina više se i otvorenije u javnosti govori o nasilju, ali se retko govori o nasilju nad starim licima, i postavlja se pitanje koliko zaista znamo o ovom problemu i koliko uspešno funkcionišu mehanizmi prevencije i zaštite starijih od nasilja. Prema nekim istraživanjima, u Srbiji se oko 140.000 starijih osoba suočava sa nekim vidom zlostavljanja.

VRSTE ZLOSTAVLJANJA STARIH

Svetska zdravstvena organizacija definiše zlostavljanje starijih osoba kao "pojedinačni ili ponovljeni čin akcije ili uzdržavanja od delovanja koji se događa u međuljudskom odnosu zasnovanom na poverenju, a koji izaziva bol ili uznemirenje starije osobe". Zlostavljanje starijih je svaka akcija u nekom odnosu poverenja koja dovodi do povreda ili nevolje starije osobe. Zlostavljanje starijih deli se u pet

kategorija: fizičko, psihičko, finansijsko i seksualno nasilje i zanemarivanje. Zanemarivanje je nedostatak akcije od strane drugog lica u odnosu poverenja, a postoji i samozanemarivanje kao oblik nasilja nad starijima, gde sama starija osoba prekida da vodi računa o sebi i svojim osnovnim potrebama. Vrlo često, više od jednog tipa zlostavljanja javlja se u isto vreme. Zlostavljanje može biti jedan incident ili ponavljanje ponašanja. Do zlostavljanja starijih često dolazi zbog moći zlostavljača i želje za kontrolom nad starijom osobom.

KO ZLOSTAVLJA STARA LICA

Poverenica za zaštitu ravnopravnosti Brankica Janković izjavila je da se stariji, ređe od svih građana, odlučuju da prijave nasilje. Prema njenim rečima, današnja generacija starih je provela životni i radni vek u potpuno drugom društvenom miljeu, u kome je nasilje u porodici takođe bilo prisutno, ali je to bila apsolutno privatna stvar u koju se nije zadiralo. Navodeći da se to proteklih decenija menja, ona je kazala da nasilje nad starima nije porodična stvar već krivično delo, i da je ekonomsko nasilje najteže za prepoznavanje. Jankovićeva kaže i da dosadašnje iskustvo pokazuje da su vrlo često nasilnici deca, snahe, zetovi, unuci.

Prema istraživanju koje je uradio Crveni krst, od 70 ispitanika iz Srbije 46 odsto njih reklo je da se svakodnevno suočava sa nekom vrstom diskriminacije na osnovu godina, dok je tri odsto reklo da se suočava povremeno. "Crveni krst je u proteklih devet godina uradio četiri istraživanja na temu nasilja nad starima, a 32 odsto starijih je reklo da se susreće sa nekom vrstom nasilja. Od toga 11 odsto ispitanika je reklo da je to verbalno nasilje, a 2,4 ekonomsko i fizičko", navodi se u Crvenom krstu.

Zlostavljanje se može dogoditi bilo kome, u bilo kojoj porodici ili odnosu. Dešava se nezavisno od porekla, uzrasta, vere, rase, kulture i etničkog porekla. Starije osobe predstavljaju specifičnu i ranjivu grupu i kao takve su često potencijalne žrtve nasilja. U većem riziku od nasilja su starije osobe koje imaju funkcionalne

Deset najčešćih znakova koji upućuju na zlostavljanje starijih

1. Starija osoba pokazuje znake fizičke traume, kao što su opekotine, modrice i neobjašnjivi podlivi i povrede koje često nisu u skladu sa objašnjenjem koje daje starija osoba.
2. Osoba deluje povučeno, depresivno i strahuje da otvoreno razgovara.
3. Teško se uspostavlja kontakt sa starijom osobom, jer on ili ona su izolovani od zajednice ili porodice i prijatelja.
4. Loša lična higijena starije osobe, zapuštena je, ima prljavu kosu i nokte, oseća se loš miris, neuredna i prljava garderoba...
5. Starija osoba pokazuje znake pothranjenosti i dehidracije ili ima neki netretirani zdravstveni problem.
6. Uslovi života u kojima starija osoba živi su loši i nehygienički.
7. Starija osoba nema pristup svom bankovnom računu ili sa njega nedostaje određena suma novca.
8. Potpis osobe na čekovima i drugim finansijskim izveštajima se ne podudara sa potpisom osobe na drugim dokumentima.
9. Obrasci potrošnje starije osobe su se odjednom promenili, što pokazuje iznenađujuća kupovina artikala koje starija osoba ne kupuje ili normalno ne bi kupila.
10. Dolazi do sumnjivih promena u testamentu starije osobe, kao što je promena primarnog korisnika testamenta.

(Zlostavljanje i nasilje nad starijim osobama, Nataša Todorović, 2015, blog o socijalnom uključivanju)

i mentalne probleme i zbog toga su zavisne od nege drugih lica. U većem riziku su takođe i starije žene. Zlostavljane starije žene razlikuju se od mlađih po tri osnova: postoji razlika u pogledu usvojenih vrednosti, ekonomski položaj žene se s godinama pogoršava, a isto važi i za njeno zdravstveno stanje, bilo da je starija žena zavisna od nege drugih, bilo da brine o manje pokretnom partneru ili je socijalno isključena.

Nasilnik može biti partner, član porodice, rođak, prijatelj, komšija, profesionalac u socijalnoj i zdravstvenoj zaštiti, zaposlen u ustanovi za smeštaj starijih ili stranac. U nekim slučajevima radi se o beskrupuloznim ljudima koji gledaju da iskoriste starije koji su ranjivi, sa druge strane imamo slučajeve nasilja koji se dešavaju u objektima za smeštaj starijih, jer nedostaje osoblje koje je adekvatno obučeno, ili u porodici u slučajevima kada članovi porodice nemaju odgovarajuću obuku da brinu o starijima sa značajnim fizičkim i mentalnim potrebama ili pak postoji istorija nasilnog ponašanja u porodici. Zlostavljane starije osobe vrlo

često poznaju osobu koja ih maltretira i veruju joj. U svakom slučaju, nasilje nad starijima je zločin i treba da se prijavi u najkraćem mogućem roku.

Starije osobe mogu osećati stid i sramotu da priznaju da ih zlostavlja neko kome veruju. One mogu da se plaše osвете ili kazne, ili da budu zabrinute za svoju budućnost – ko će o njima brinuti ako prijave, mogu imati osećaj porodične lojalnosti. Često starije osobe nisu svesne resursa i institucija koje im mogu pomoći.

Važno je da starija osoba ima pristup informacijama na osnovu kojih može da donose odluke i da ima na umu raspoložive vrste pomoći u zajednici. Ovo može uključiti podršku i pomoć članova porodice ili prijatelja, zdravstvenih službi, socijalnih službi, policije, pravnika i/ili članova verskih zajednica. Međutim, svedoci smo da sistem još uvek ne funkcioniše na efikasan način. Dešava se da kada starija osoba i prijavi zlostavljanje i nasilje, ništa se ne preduzme i sistem ne reaguje na adekvatan način.

BILJANA VASIĆ



Članak je objavljen u okviru projekta "Nasilje u porodici – Pogled uprt u evropsko pravo" koji finansira Evropska unija (preko Delegacije EU u Srbiji) kroz medijski program. Objavljivanje ovog članka omogućeno je uz finansijsku pomoć Evropske unije. Sadržaj članka odgovornost je isključivo nedeljnika "Vreme" i ni na koji način ne odražava stavove i mišljenje Evropske unije.